

Chuyến công tác của Đoàn cán bộ nghiên cứu Viện Xã hội học tại Đại học Michigan, Mỹ

Trong khuôn khổ sự hợp tác khoa học giữa Viện Xã hội học và Trung tâm Nghiên cứu Dân số (PSC) thuộc Trường Đại học Michigan (Mỹ), một Đoàn cán bộ nghiên cứu do PGS.TS. Viện trưởng Trịnh Duy Luân dẫn đầu cùng hai thành viên là TS. Vũ Tuấn Huy, Trưởng phòng Xã hội học Gia đình, và TS. Vũ Mạnh Lợi đã sang thăm và làm việc tại PSC từ ngày 21 đến ngày 25 tháng 8 năm 2000. Chuyến công tác nhằm thảo luận về hoạt động hợp tác nghiên cứu về những vấn đề của gia đình Việt Nam trong những năm tới.

Trung tâm Nghiên cứu Dân số (PSC) thuộc Đại học Michigan là một cơ sở nghiên cứu và đào tạo đã có quan hệ hợp tác với Viện Xã hội học từ nhiều năm qua. Một số cán bộ của Viện đã được cử tới đây để tham dự các khóa đào tạo mùa hè về phương pháp nghiên cứu xã hội học. Các nhà nghiên cứu của PSC cũng đã tới Việt Nam cùng Viện Xã hội học tổ chức hội thảo hoặc các khóa đào tạo về dân số, người già, gia đình.

Thời gian ở Michigan, đoàn đã làm việc với nhóm nghiên cứu về Gia đình, do GS. John Knodel phụ trách. Những thảo luận được tập trung vào việc thiết kế nghiên cứu và các công cụ nghiên cứu Xã hội học Gia đình. Trên cơ sở các cuộc thảo luận, một Hội thảo về phương pháp nghiên cứu Xã hội học Gia đình dự kiến sẽ được tổ chức tại Viện Xã hội học vào tháng 11/2000. Hội thảo này là chuẩn bị về phương pháp cho một nghiên cứu thí điểm (dự định triển khai vào đầu năm 2001),

khởi đầu cho Chương trình nghiên cứu hợp tác nghiên cứu về gia đình Việt Nam trong thời gian tới.

Trong thời gian làm việc tại PSC Viện trưởng Trịnh Duy Luân đã gặp gỡ một số Giáo sư và các nhà nghiên cứu của Trường Đại học Michigan, đã có những buổi trao đổi học thuật về nghiên cứu xã hội học. Các giáo sư và các nhà nghiên cứu của trường đã thể hiện sự quan tâm tới việc hợp tác về nghiên cứu và đào tạo trong lĩnh vực Xã hội học Gia đình của Viện Xã hội học và đang tìm kiếm các cơ hội để có thể đẩy mạnh hơn nữa hoạt động hợp tác này trong những năm sắp tới.

P.V

Nghiên cứu gia đình Việt Nam: 10 năm nhìn lại

Ngày 14/7/2000 tại Hà Nội, Viện Xã hội học đã tổ chức hội thảo khoa học “Nghiên cứu gia đình Việt Nam: 10 năm nhìn lại”. Hội thảo này nằm trong khuôn khổ dự án “Hỗ trợ hoạt động nghiên cứu Xã hội học” nhằm nâng cao chất lượng nghiên cứu của Viện Xã hội học do quỹ Ford Foundation tài trợ.

Tới dự hội thảo có đại diện một số cơ quan nghiên cứu và đào tạo như Viện Dân tộc học, Viện nghiên cứu Thanh niên, Trung tâm nghiên cứu Giới và Gia đình, Ủy ban Quốc gia Dân số-Kế hoạch hóa gia đình, Ủy ban Các vấn đề xã hội của Quốc hội, Khoa Xã hội học-Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn Quốc gia, Khoa Xã hội học-Phân viện Báo chí và Tuyên truyền, Trung tâm Xã hội học-Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, Ban Xã hội học-Viện Khoa học Xã hội

và Nhân văn Quân sự-Bộ Quốc phòng, Bộ môn Xã hội học-Đại học Văn hóa, cùng đồng đạo các nhà nghiên cứu trong và ngoài Viện Xã hội học và các sinh viên theo học chuyên ngành xã hội học.

Mở đầu hội thảo, PGS.TS. Trịnh Duy Luân, Viện trưởng Viện Xã hội học đã nêu lên mục đích của buổi thảo luận khoa học. Theo PGS.TS. Trịnh Duy Luân, Viện Xã hội học đã có 10 năm kinh nghiệm triển khai các nghiên cứu về chủ đề gia đình. Cuộc hội thảo này nhằm điểm lại những kết quả và hướng nghiên cứu gia đình trong thập kỷ tới. Đây là cuộc hội thảo khoa học thường kỳ của Viện Xã hội học và nằm trong khuôn khổ dự án “Hỗ trợ hoạt động nghiên cứu Xã hội học” do quỹ Ford Foundation tài trợ nhằm khuyến khích và tăng cường trao đổi học thuật, các nghiên cứu thực tiễn, những vấn đề lý luận và phương pháp có ý nghĩa quan trọng trong công tác nghiên cứu và giảng dạy Xã hội học ở Việt Nam.

Sau đó, TS. Vũ Mạnh Lợi đã trình bày báo cáo “Bàn về cách tiếp cận trong nghiên cứu gia đình”. TS. Vũ Mạnh Lợi đã đề cập tới cách tiếp cận tiến hóa trong nghiên cứu Xã hội học gia đình và nhấn mạnh: sự biến đổi gia đình không nhất thiết là sự tiến bộ. Gia đình không có tính nhất thể, cân nhắc của cá nhân có ảnh hưởng quan trọng đối với sự phát triển gia đình. Tác giả cho rằng xung đột của gia đình không phải là hành vi lệch chuẩn và vấn đề giới là vấn đề tự nhiên.

Trong cách tiếp cận phái sinh, tác giả lý giải gia đình truyền thống không dựa vào tín điều văn hóa mà dựa vào sự lựa chọn cá nhân trong khung thời gian, không gian, văn hóa, kinh tế, xã hội, chính trị và địa lý.

Trong phần “Vai trò của giới trong gia đình và biến đổi xã hội”, TS. Vũ Tuấn Huy khẳng định các nghiên cứu gần đây đều cho thấy phụ nữ thường làm việc

trong những ngành có thu nhập thấp và ít đòi hỏi kỹ năng. Phân công lao động trong gia đình còn mang nặng tính truyền thống, người chồng vẫn là trụ cột trong gia đình, người vợ là người nội trợ.

Trong báo cáo “Điểm lại một số nghiên cứu Xã hội học gần đây về gia đình”, TS. Mai Huy Bích cho rằng nghiên cứu về gia đình thường xuất phát từ những quan niệm chuẩn mực của Xã hội học do đó còn mang nặng tính thuyết giáo về đạo đức. Tác giả cũng chỉ ra sự thiếu kiến thức lý thuyết Xã hội học về gia đình. Trong các nghiên cứu thường không nói rõ đã sử dụng phương pháp nào để thu thập thông tin và đặc biệt là tình trạng đưa ra quá nhiều kiến nghị và giải pháp trong nghiên cứu Xã hội học về gia đình.

Tiếp theo phần báo cáo của các nhà nghiên cứu là phần thảo luận chung. Ý kiến trao đổi khẳng định tầm quan trọng của nghiên cứu Xã hội học về gia đình, đồng thời đề nghị cần có những nghiên cứu sâu hơn nữa, hệ thống hơn về gia đình từ hướng tiếp cận xã hội học.

P.V

Hội thảo về viết sách Xã hội học

Ngày 18/7/2000, Viện Xã hội học đã tổ chức Hội thảo lần thứ hai bàn về việc biên soạn sách công cụ phục vụ cho công tác đào tạo trong lĩnh vực Xã hội học. Các thành viên tham dự Hội thảo bao gồm các cán bộ của Hội đồng khoa học mở rộng, các Giáo sư, Tiến sỹ và một số nghiên cứu viên của Viện.

Sau khi PGS.TS. Trịnh Duy Luân- Viện trưởng, Thủ trưởng Cơ sở đào tạo sau Đại học của Viện Xã hội học, trình bày mục đích của cuộc hội thảo,

TSKH. Bùi Quang Dũng-Trưởng phòng Phòng Tổ chức cán bộ-Đào tạo, đã thông qua bản sơ khảo các chương của đề cương cuốn sách, để các thành viên tham dự đóng góp ý kiến.

Các ý kiến trong Hội thảo lần này tập trung chủ yếu vào vấn đề đặt tên cho cuốn sách, xem xét lại các khái niệm, các chủ đề đưa ra trong bản đề cương, cấu trúc của bản đề cương và việc phân công trách nhiệm viết sách. Trên cơ sở các chương mục và khả năng cụ thể của tác giả, ban biên tập sẽ lựa chọn những người tham gia viết sách để đảm bảo chất lượng cho cuốn sách.

Nhìn chung các ý kiến đều nhất trí với bản đề cương về cách sắp xếp chương mục tương đối độc lập, các khái niệm đưa ra trong cuốn sách là hợp lý, song để sát thực hơn cần sửa đổi hoặc sắp xếp lại một số chương mục và xác định cuốn sách nhằm phục vụ chủ yếu cho công việc đào tạo sau đại học ngành Xã hội học.

Việc lựa chọn và phân công viết sách sẽ được tiến hành ngay sau cuộc Hội thảo để cuốn sách có thể ra mắt bạn đọc trong thời gian sớm nhất.

P.V

Hội thảo: “Vị thành niên và biến đổi xã hội ở Việt Nam”

Khảo sát “Dân số vị thành niên và biến đổi xã hội” (VASC’99) là chương trình nghiên cứu trong khuôn khổ hợp tác khoa học giữa Viện Xã hội học và Hội đồng Dân số New York, được triển khai trên 6 tỉnh thành của cả nước: Lai Châu, Quảng Ninh, Hà Tây, Quảng Nam - Đà Nẵng, Thành phố Hồ Chí Minh và Kiên Giang. Các tỉnh thành được lựa chọn nhằm phản ánh sự đa dạng về khu vực

địa lý, trình độ phát triển kinh tế-xã hội và các đặc trưng dân số vị thành niên. Nghiên cứu được tiến hành trên diện mẫu 2400 vị thành niên trong 2400 hộ gia đình tại 24 xã phường.

Ngày 15/8/2000, tại Ủy ban Quốc gia Dân số-Kế hoạch hóa gia đình, Viện Xã hội học (thuộc Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn Quốc gia) phối hợp với Trung tâm nghiên cứu, thông tin và tư liệu dân số (thuộc Ủy ban Quốc gia Dân số-Kế hoạch hóa gia đình) đã tổ chức hội thảo khoa học nhằm công bố kết quả khảo sát “Dân số vị thành niên và biến đổi xã hội”.

Tham dự hội thảo có lãnh đạo Ủy ban Quốc gia Dân số-Kế hoạch hóa gia đình, Viện Xã hội học, và đại diện Hội đồng Dân số tại Hà Nội, Ban hợp tác quốc tế thuộc Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn Quốc gia, Bộ Giáo dục và Đào tạo, Bộ Y tế, Bộ Lao động-Thương binh-Xã hội, Bộ Tư pháp, Bộ Văn hoá thông tin, Trung ương Đoàn thanh niên cộng sản Hồ Chí Minh, Ủy ban bảo vệ và chăm sóc trẻ em, Hội Kế hoạch hóa gia đình (VINAFFPA), Vụ các vấn đề xã hội thuộc Văn phòng Quốc hội, các nhà khoa học ở các trung tâm và cơ quan nghiên cứu, Ủy ban Nhân dân thành phố Hà Nội, và đại diện của 6 tỉnh thành khảo sát (Ủy ban Nhân dân, Hội đồng Nhân dân, Ủy ban Dân số-Kế hoạch hóa gia đình).

Đại diện các tổ chức quốc tế như Quỹ dân số Liên Hiệp quốc (UNFPA), Chương trình phát triển Liên Hiệp quốc (UNDP), Quỹ Nhi đồng Liên Hiệp quốc (UNICEF), Quỹ Ford, Quỹ Cứu trợ nhi đồng Anh và Thụy Điển, Ngân hàng Thế giới, tổ chức CARE quốc tế đã đến tham dự hội thảo.

TS. Nguyễn Thiện Trường, Phó Chủ nhiệm Ủy ban Quốc gia Dân số-Kế hoạch hóa gia đình, PGS.TS. Trịnh Duy Luân, Viện trưởng Viện Xã hội học, Bác sĩ

Robert Miller, Quyền Đại diện trưởng Hội đồng dân số tại Hà Nội đã phát biểu ý kiến khai mạc hội thảo. Các ý kiến đều nhấn mạnh tầm quan trọng và ý nghĩa của nghiên cứu vị thành niên ở Việt Nam và quốc tế trong thời đại ngày nay, đồng thời ghi nhận những đóng góp của chương trình nghiên cứu cũng như gợi ý những nghiên cứu tiếp theo trong lĩnh vực này.

Các thành viên của chương trình nghiên cứu: TS. Barbara S. Mensch (Hội đồng Dân số New York), TS. Đặng Nguyên Anh (Viện Xã hội học), Thạc sĩ Wesley H. Clark (Hội đồng Dân số New York) đã lần lượt trình bày 10 chuyên đề nghiên cứu trong báo cáo khảo sát vị thành niên: 1. Giáo dục và học đường; 2. Sử dụng thời gian và hoạt động sống; 3. Hoạt động kinh tế-việc làm; 4. Thái độ và tâm thế xã hội; 5. Các vấn đề di cư vị thành niên; 6. Dạy thì và quan hệ giới; 7. Sử dụng tránh thai và các kiểm soát sinh đẻ; 8. Sức khỏe sinh sản và kiến thức sức khỏe sinh sản; 9. Hôn nhân và sinh đẻ; 10. Vai trò và bình đẳng giới.

Sau phần trình bày báo cáo là các ý kiến tranh luận, đóng góp của các đại biểu tham dự hội thảo. Các thành viên của chương trình nghiên cứu trả lời và tiếp thu các ý kiến đóng góp, trình bày các bước tiếp theo của chương trình nghiên cứu trong thời gian tới.

XUÂN TRƯỜNG

Hoạt động của Dự án ISTAR

Từ ngày 3 – 12 / 9 / 2000, tiếp tục chương trình Dự án "*Nâng cao năng lực nghiên cứu và đào tạo về phát triển đô thị ở Hà Nội và các thành phố khác của Việt Nam*" (ISTAR) hợp tác giữa Viện Xã hội học và Trường Đại học Amsterdam (Hà Lan),

các cán bộ Phòng Xã hội học Đô thị do TS. Nguyễn Hữu Minh, Phó Viện trưởng kiêm Trưởng phòng Xã hội học Đô thị dẫn đầu, đã tiến hành chuyến nghiên cứu khảo sát tại Thủ đô Amsterdam của Hà Lan.

Dưới sự hướng dẫn của TS. Hank Schenk, người điều hành dự án phía Hà Lan, đoàn nghiên cứu đã tìm hiểu về một "làng" ở ngoại ô thành phố Amsterdam với bản chất và cơ cấu của một khu ở có mức sống tương đối cao của Hà Lan, đặc trưng cho một xu hướng quần cư mới, về hệ thống đê biển bảo vệ thành phố, làng đánh cá ven đô điển hình của đất nước, tìm hiểu việc bảo tồn khu phố cổ, hệ thống kênh đào trong thành phố nhằm tạo cảnh quan đô thị, tìm hiểu sự phát triển quan niệm và phương thức quy hoạch các khu bảo tồn thiên nhiên, hệ thống các Viện bảo tàng ở Thủ đô Amsterdam.

Ngày 6/9 đoàn nghiên cứu đã đến thăm Dự án phát triển nhà ở KNSM tại Eiland, tìm hiểu về thực tiễn phát triển nhà ở, sự hợp tác trong lĩnh vực này giữa chính quyền địa phương, chủ đầu tư xây dựng và người thuê nhà. TS. Gert Middelkoop thuyết trình về các vấn đề: Chương trình phát triển nhà ở, giá bán và cho thuê nhà, nghiên cứu thị trường và lợi nhuận, tài chính cho nhà ở, phát triển quy hoạch, xây dựng, hợp đồng bán và cho thuê nhà.

Tại khu định cư mới Bijlmermeer, một khu nhà ở mới được cải tạo, xây dựng ở Đông Nam Amsterdam, đoàn đã được nghe báo cáo về sự phát triển các hình thức quy hoạch, những kinh nghiệm trong quá trình thiết kế và cải tạo khu ở. Đây là khu đô thị gồm có 40.000 dân sống trong 13.000 căn hộ cao tầng, với một hệ thống hoàn chỉnh khu vui chơi giải trí, sân vận động, rạp chiếu phim, các cửa hàng và siêu thị, chỗ đỗ xe, đường giao thông, các cây xanh phủ đến 80% diện tích... Bijlmermeer là một khu định cư

đô thị điển hình, mối mề về môi trường không gian, môi trường xã hội và môi trường quản lý, tạo cho dân cư một cuộc sống thoải mái, có khả năng tái tạo sức khỏe, trí tuệ cao.

Đoàn nghiên cứu đã thảo luận kế hoạch làm việc tiếp theo của Dự án ISTAR. Trước mắt là hai khóa học của Dự án sẽ tổ chức tại Hà Nội vào tháng 10/2000 và tháng 1/2001. Hội thảo tổng kết hoạt động nghiên cứu của Dự án sẽ tiến hành vào tháng 1/2001.

Đ.M.K.

Hội nghị Quốc tế lần thứ 11 “Thuốc lá hay sức khỏe”

Từ ngày 5-12/8/2000, dưới sự bảo trợ của Tổ chức Y tế thế giới, Hiệp hội chống ung thư Hoa Kỳ, Hiệp hội Y học Hoa Kỳ và Robert Wood Johnson Foundation, hội nghị Quốc tế lần thứ 11 “Thuốc lá hay sức khỏe” đã được tổ chức tại thành phố Chicago (Hoa Kỳ).

Tham gia hội nghị có hơn 4.500 đại biểu của 150 nước trên thế giới. Giám đốc Tổ chức Y tế thế giới và Tổng thống Mỹ với tư cách là khách mời đã đến tham dự hội nghị.

Về phía Việt Nam, các đại biểu tham dự hội nghị đã sử dụng số liệu khảo sát về “Thực trạng hút thuốc tại Việt Nam” do Viện Xã hội học và trường Đại học Tổng hợp California hợp tác làm tài liệu chính thức đề cập đến lĩnh vực này tại Việt Nam. Những vấn đề được trình bày bao gồm:

+ Thực trạng và các vấn đề của công cuộc chống hút thuốc lá tại Việt Nam như: tỷ lệ người hút thuốc lá, số thuốc lá tiêu thụ hàng năm, hoạt động của các công ty thuốc lá và hoạt động chống hút thuốc như: các văn bản pháp luật, các hoạt động cụ thể chống quảng cáo thuốc lá, quy định các địa điểm cấm hút thuốc, các địa phương và các bộ ngành tham gia công tác này.

+ Một số kinh nghiệm triển khai công tác chống hút thuốc ở cộng đồng: Việt Nam có khoảng 80% dân cư cư trú tại các vùng nông thôn. Hiện nay, tại Việt Nam đang có phong trào viết hương ước, với sự tham gia của nhiều bộ ngành trong đó chủ yếu là Bộ Tư pháp, Bộ Văn hóa và Ủy ban Nhân dân các cấp. Các cơ quan này phối hợp yêu cầu các làng khi viết hương ước thì có điều khoản không hút thuốc trong các sinh hoạt cộng đồng như đám ma, đám cưới, lễ hội truyền thống và các sinh hoạt của một số tổ chức quần chúng, hội đoàn.

Cũng vào thời điểm này, ngày 14/8/2000, Thủ tướng Chính phủ Nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam đã ban hành Nghị quyết số 12/2000/NQ-CP về “Chính sách quốc gia phòng chống tác hại của thuốc lá” trong giai đoạn 2000-2010. Với Nghị quyết này, công tác phòng chống tác hại của thuốc lá của Việt Nam đã có cơ sở pháp luật, bộ máy thực hiện và ngân sách hoạt động.

PHẠM XUÂN ĐẠI